

PHÁT TRIỂN DU LỊCH THEO HƯỚNG BỀN VỮNG Ở QUẢNG BÌNH

THỰC TRẠNG VÀ MỘT SỐ ĐỀ XUẤT GIẢI PHÁP

LÊ ĐỨC THỌ

Trường Cao đẳng Nghề Đà Nẵng

LÊ THỊ HỒNG NHUNG

Trường THCS Quảng Thạch, huyện Quảng Trạch, tỉnh Quảng Bình

1. Đặt vấn đề

Trong những năm qua, ngành du lịch Quảng Bình đã nỗ lực bứt phá mạnh mẽ trở thành ngành kinh tế mũi nhọn, khẳng định Quảng Bình là điểm đến an toàn, thân thiện và chuyên nghiệp trong công tác tổ chức, đón tiếp du khách. Sở dĩ đạt được những kết quả trên là do cơ quan quản lý nhà nước, doanh nghiệp du lịch, người dân Quảng Bình đã “chung sức, chung lòng” hướng tới mục tiêu bảo tồn, tu tạo các nguồn tài nguyên phục vụ cho phát triển bền vững. Thời gian qua, Ngành Du lịch Quảng Bình có mức tăng trưởng bền vững với lượng du khách ngày càng gia tăng. Mặc dù, ngành công nghiệp “không khói” đem lại lợi nhuận cao, nhưng bên cạnh đó, cũng tồn tại những mặt trái tác động đến môi trường, thiên nhiên. Du lịch Quảng Bình đang đối mặt với những vấn đề liên quan đến phát triển bền vững du lịch như vấn đề ô nhiễm môi trường tại các khu du lịch, nguồn nhân lực du lịch chưa đáp ứng yêu cầu phát triển, các sản phẩm du lịch thiếu sự đa dạng,.. Để du lịch là thế mạnh và hướng tới bền vững, các nhà quản lý, cũng như đơn vị lữ hành cần có định hướng để các điểm du lịch có môi trường trong lành, hấp dẫn. Chính vì vậy, việc nghiên cứu thực tiễn phát triển du lịch ở Quảng Bình hiện nay và đề xuất được một số giải pháp nhằm phát triển du lịch theo hướng bền vững ở Quảng Bình là việc làm cần thiết, có ý nghĩa thực tiễn,

Biển Đá Nhảy - Vùng đất đầy tiềm năng phát triển du lịch sinh thái biển

Ảnh nguồn: phongnhaexplorer.com

hướng tới sự phát triển nhanh và bền vững không chỉ riêng ở Quảng Bình mà cả khu vực miền Trung nói chung.

2. Khái niệm phát triển du lịch bền vững

Theo Tổ chức Du lịch thế giới (WTO - the World Tourism Organisation) thì “Du lịch bền vững là việc phát triển các hoạt động du lịch nhằm đáp ứng các nhu cầu hiện tại của du khách và người dân bản địa trong khi vẫn quan tâm đến việc bảo tồn và tôn tạo các nguồn tài nguyên cho việc phát triển du lịch trong tương lai. Du lịch bền vững sẽ có kế hoạch quản lý các nguồn tài nguyên nhằm thỏa mãn các nhu cầu về kinh tế, xã hội, thẩm mỹ của con người trong khi vẫn duy trì được sự toàn vẹn về văn hóa, đa dạng sinh học, sự phát triển của các hệ sinh thái và hệ thống hỗ trợ cho cuộc sống của con người”. Như vậy, phát triển du lịch bền

vững là hoạt động phát triển du lịch ở một khu vực cụ thể sao cho nội dung, hình thức và quy mô là thích hợp và bền vững theo thời gian, không làm suy thoái môi trường, không làm ảnh hưởng đến khả năng hỗ trợ các hoạt động phát triển khác. Ngược lại tính bền vững của hoạt động phát triển du lịch được xây dựng trên nền tảng sự thành công trong phát triển các ngành khác, sự phát triển chung của toàn xã hội.

Du lịch bền vững là khái niệm không mới đối với du lịch Việt Nam. Nhưng biến động của nền kinh tế thế giới; hoạt động du lịch chịu nhiều tác động và gặp không ít khó khăn, thì du lịch bền vững trở thành mối quan tâm đặc biệt trong chiến lược phát triển của ngành du lịch nước nhà. Các nhà làm du lịch đều hiểu rằng, sự “ăn xổi” trong đầu tư, phát triển du lịch sẽ phải trả giá do những hệ lụy mà nó gây ra. Vấn đề là phải làm gì và làm như thế nào để ngành du lịch nước ta phát triển du lịch bền vững. Trong vài năm trở lại đây, rất nhiều địa phương trong cả nước chọn du lịch bền vững làm định hướng phát triển. Người ta quan niệm, phát triển du lịch bền vững chính là “du lịch xanh”, gắn với bảo vệ môi trường sinh thái, danh lam thắng cảnh; khai thác các giá trị của danh lam thắng cảnh, di tích lịch sử phục vụ phát triển du lịch. Thẳng thắn nhìn nhận, loại hình du lịch này chỉ ở mức phát triển tự phát, nó chưa định hình bằng những hoạch định, kế hoạch cụ thể. Nói cách khác, loại hình du lịch xanh mới chỉ ở mức do một vài doanh nghiệp khởi xướng, vừa làm vừa rút kinh nghiệm. Du lịch bền vững là du lịch giảm thiểu các chi phí và nâng cao tối đa các lợi ích của du lịch cho môi trường thiên nhiên và cộng đồng địa phương, có thể được thực hiện lâu dài nhưng không ảnh hưởng xấu đến nguồn sinh thái mà du lịch phụ thuộc vào. Khái niệm phát triển du lịch bền vững không chỉ tập trung vào việc bảo vệ môi trường mà còn tập trung vào việc duy trì những văn hóa của địa phương và đảm bảo việc phát triển kinh tế, mang lại lợi ích công bằng cho các nhóm đối tượng tham gia.

Nhận thức được tầm quan trọng của du lịch bền vững, du lịch xanh, nhiều tỉnh, thành phố trong cả nước đặc biệt ưu tiên phát triển các dự án du lịch có yếu tố thân thiện với môi trường, đồng thời coi đó là mục tiêu quan trọng trong định hướng phát triển du lịch của địa phương. Cụ thể, một số địa bàn du lịch trọng điểm thực hiện phát triển du lịch gắn với bảo tồn, phát huy các giá trị văn hóa, nhân văn, bảo vệ môi trường, sinh thái, xã hội. Nhiều địa phương khuyến khích phát triển du lịch bền vững, yêu cầu các bên liên quan phải có trách nhiệm với môi trường, xã hội; xây dựng quy chế cụ thể khai thác du lịch gắn với bảo vệ tài nguyên môi trường, liên kết với cộng đồng dân cư bảo vệ môi trường.

3. Thực trạng phát triển du lịch ở Quảng Bình hiện nay

Quảng Bình là một tỉnh nằm ở Bắc Trung Bộ, có tài nguyên du lịch phong phú về tự nhiên, lịch sử, văn hóa, tâm linh. Đặc biệt Quảng Bình được thiên nhiên ban tặng Di sản Thiên nhiên thế giới Phong Nha - Kẻ Bàng với nhiều kỳ tích về địa chất, địa mạo, về đa dạng sinh học, trong đó có nhiều hang động đẹp nhất thế giới, là điều kiện cho dịch vụ, du lịch phát triển, trở thành điểm đến hấp dẫn với nhiều du khách trong nước và quốc tế. Với tiềm năng, lợi thế và quyết tâm cao, trong thời gian qua, Quảng Bình đã tập trung phát triển mạnh ngành du lịch, tạo được sự phát triển vượt bậc và từng bước đang trở thành ngành kinh tế mũi nhọn của tỉnh Quảng Bình.

Được biết đến như là một trong những địa phương hội tụ nhiều tiềm năng thuận lợi cho phát triển du lịch, tỉnh Quảng Bình chứa đựng ba loại hình địa lý, trải rộng từ rừng, đồi núi, đồng bằng cho đến dải cồn cát ven biển. Mỗi loại hình đều hàm chứa giá trị to lớn, là điều kiện để phát triển du lịch theo hướng đa dạng với nhiều loại hình du lịch hấp dẫn. Nổi bật trong đó là hệ thống những bãi tắm đẹp trải dài ven bờ biển; là hệ thống núi đá đổ ra biển tạo nên nhiều cảng biển, bãi tắm và các điểm nghỉ ngơi giải trí kỳ thú như: Nhật Lệ, Quang Phú,

Bảo Ninh, Vũng Chùa - Đảo Yến, bãi tắm Đá Nhảy... thuận lợi cho phát triển du lịch và nghỉ dưỡng. Một điểm nhấn không thể không nhắc đến trong các tiềm năng du lịch của tỉnh Quảng Bình đó là Di sản Thiên nhiên thế giới Vườn Quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng với hàng trăm hang động, có động Phong Nha, động Tiên Sơn, động Thiên Đường, hang Sơn Đoòng... Cùng với đó, Quảng Bình còn được du khách trong nước và quốc tế biết đến với hàng loạt di tích lịch sử văn hóa và thắng cảnh đẹp như: Đèo Ngang, đèo Lý Hòa,...

Quảng Bình còn là nơi lưu giữ nhiều di tích lịch sử, văn hóa, cách mạng: các dấu tích của thời kỳ đồ đá, đồ đồng, dấu tích của vương quốc Chăm-pa cổ cũng được tìm thấy ở đây khá nguyên vẹn. Hệ thống lũy thành do Đào Duy Từ xây dựng cũng là một điểm có sức hấp dẫn lớn đối với khách du lịch. Trải qua hai cuộc kháng chiến chống Pháp và chống Mỹ, Quảng Bình là một trong những chiến trường ác liệt nhất, đồng thời cũng là nơi lưu lại dấu ấn về những chiến công vang dội mà quân và dân Quảng Bình đã lập nên, tiêu biểu là làng chiến đấu Cự Nẫm, Cảnh Dương, đường mòn Hồ Chí Minh. Quảng Bình có kết cấu hạ tầng đồng bộ, có sân bay, có cảng biển, có đường sắt, đường bộ, có khu kinh tế biển Hòn La, có cửa khẩu Quốc tế Cha Lo... Có thể nói, Quảng Bình hội đủ các điều kiện để phát triển trở thành một tỉnh giàu đẹp và trong tương lai không xa sẽ trở thành trung tâm du lịch lớn của Đông Nam Á.

Với nguồn tài nguyên thiên nhiên phong phú và đa dạng, Quảng Bình có nhiều danh lam

thắng cảnh, bãi biển đẹp nổi tiếng và hệ thống các di tích văn hóa - lịch sử - cách mạng giá trị; cùng với cơ sở hạ tầng kỹ thuật phục vụ du lịch được đầu tư xây dựng và hệ thống giao thông thuận tiện về đường bộ, đường sắt, đường hàng không, đường thủy. Đặc biệt, những giá trị nổi bật về địa chất địa mạo và đa dạng sinh học của Di sản Thiên nhiên thế giới Vườn Quốc gia Phong Nha - Kẻ Bàng với hệ thống hang động kỳ bí đang là điểm đến hấp dẫn của du khách trong nước và quốc tế. Vì vậy, trong những năm gần đây, cơ sở hạ tầng, hệ thống nhà hàng khách sạn, khu nghỉ dưỡng cao cấp phục vụ khách du lịch được đầu tư và phát triển mạnh mẽ; theo đó, đã thu hút một lượng lớn du khách đến tham quan, nghỉ dưỡng tại tỉnh Quảng Bình (xem Bảng 1). Trong đó, năm 2016, Quảng Bình gặp sự cố môi trường biển và hai trận lũ lụt kép những tháng cuối năm đã làm cho các chỉ tiêu kinh tế - xã hội của địa phương bị sụt giảm nghiêm trọng, trong đó ngành du lịch của tỉnh cũng bị thiệt hại đáng kể.

Trong năm 2017, website du lịch lớn nhất thế giới Tripadvisor cũng bình chọn Quảng Bình điểm đến hấp dẫn thứ 4 tại Việt Nam; Tạp chí du lịch uy tín hàng đầu thế giới Lonely Planet xếp hạng Phong Nha - Kẻ Bàng ở vị trí thứ 2 trong danh sách 15 điểm đến đáng trải nghiệm nhất Việt Nam năm 2017; Sơn Đoòng trở thành tâm điểm của du lịch Việt Nam tại Hội chợ Du lịch thế giới WTM London 2017... Tính đến năm 2018, toàn tỉnh Quảng Bình có khoảng 350 cơ sở lưu trú du lịch trong đó có 1 khách sạn đạt tiêu chuẩn 5 sao, 5 khách sạn đạt

Bảng 1: Tổng lượt khách du lịch đến Quảng Bình và doanh thu từ hoạt động du lịch ở Quảng Bình giai đoạn 2013-2018

Năm	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Tổng lượt khách (Triệu lượt)	1,2	2,7	3	1,99	3,3	3,9
Tăng trưởng (%)	15	99,8	8,9	-29,4	70,9	18,2
Tổng doanh thu (Tỷ đồng)	1.200	2.748	3.300	1.685	3.706	4.485
Tăng trưởng (%)	138	99,76	8	-12,9	64,7	20,3

(Nguồn: Kết quả điều tra tổng hợp do tác giả thực hiện)

tiêu chuẩn 4 sao, 8 khách sạn 3 sao, 31 khách sạn 2 sao, 39 khách sạn 1 sao cùng hệ thống các nhà nghỉ du lịch, homestay, farmstay với khoảng 5.100 buồng, khoảng 10.000 giường [1], trong đó một số cơ sở lưu trú với chất lượng dịch vụ cao đáp ứng nhu cầu của khách du lịch, được xếp hạng từ 3 đến 5 sao như: Khu nghỉ dưỡng cao cấp Sunsparesort, các khách sạn như Sài Gòn - Quảng Bình, Mường Thanh - Quảng Bình, Tân Bình, Luxe, Vĩnh Hoàng...

Về đơn vị lữ hành và các cơ sở kinh doanh dịch vụ ăn uống, toàn tỉnh Quảng Bình hiện có 40 đơn vị lữ hành đăng ký hoạt động, trong đó có 14 đơn vị lữ hành quốc tế và 26 đơn vị lữ hành nội địa [1]. Ngoài ra còn nhiều doanh nghiệp kinh doanh vận tải khách du lịch, thương mại, dịch vụ cũng tham gia hoạt động kinh doanh lữ hành với hình thức đại lý hoặc văn phòng đại diện. Quảng Bình hiện có gần 3.000 cơ sở kinh doanh dịch vụ ăn uống cùng các cơ sở, cửa hàng cung cấp các sản phẩm phục vụ du khách tại các khu, điểm du lịch trên địa bàn tỉnh. Đến năm 2018, Sở Du lịch đã tiến hành thẩm định và cấp biển hiệu cho 21 cơ sở kinh doanh dịch vụ ăn uống đạt tiêu chuẩn phục vụ khách du lịch, 01 cơ sở kinh doanh dịch vụ mua sắm đạt tiêu chuẩn phục vụ khách du lịch [1]. Ngoài ra, các hoạt động quảng bá, xúc tiến du lịch cũng được quan tâm tổ chức thường xuyên theo hướng đa dạng về quy mô, phong phú về nội dung và hướng vào những đối tượng du khách, những phân khúc thị trường cụ thể nên đã mang lại hiệu quả cao. Việc phát triển nhiều sản phẩm, loại hình du lịch và không ngừng nâng cao chất lượng các dịch vụ du lịch, nguồn nhân lực du lịch đã góp phần quan trọng vào việc thu hút du khách [3].

Bên cạnh kết quả đạt được, hoạt động du lịch ở Quảng Bình vẫn còn những khó khăn, thử thách. Các dự án quy hoạch điểm xây dựng

Sơn Đoòng - Hang động lớn nhất thế giới

Ảnh nguồn: phongnhaexplorer.com

cầu tàu, bến du thuyền đã có, nhưng chậm triển khai, ít nhiều ảnh hưởng đến sự phát triển của du lịch đường sông. Quảng Bình thiếu và chưa phát triển các dịch vụ vui chơi giải trí, nhất là giải trí về đêm, khu mua sắm và ẩm thực quy mô lớn. Nguồn nhân lực du lịch vẫn chưa đáp ứng kịp nhu cầu phát triển hiện nay. Sự tăng nhanh nguồn du khách đã hình thành một nhu cầu lớn trên thị trường lao động phục vụ du lịch, nhưng tình hình hiện nay là Quảng Bình thiếu nguồn nhân lực, đặc biệt là nhân lực cấp quản lý và những người lao động có đủ những kỹ năng cần thiết để đáp ứng yêu cầu của nhà cung cấp dịch vụ du lịch. Tính đến năm 2018, toàn ngành du lịch Quảng Bình hiện có khoảng 4.000 lao động trực tiếp và trên 8.300 lao động gián tiếp, trong đó số lao động trực tiếp có trình độ đại học trở lên chiếm khoảng 15%, cao đẳng 20%. Số lao động được qua đào tạo chuyên ngành và nghề du lịch chiếm khoảng 35%. Tổng số lao động trong các cơ sở lưu trú khoảng 3.400 người [2]. Tuy nhiên, với sự phát triển mạnh mẽ của ngành du lịch, nguồn nhân lực hiện có đang đặt ra nhiều vấn đề cần giải quyết, nhất là việc đào tạo nhân lực du lịch chất lượng cao một cách đồng bộ và hiệu quả. Sự phát triển nhanh của hệ thống khách sạn, một

số thị trường khách tăng nhanh đã có những phức tạp quá tải, không đáp ứng kịp về cơ sở hạ tầng và nhân lực. Năng lực cạnh tranh của doanh nghiệp du lịch còn hạn chế đã phần nào ảnh hưởng đến môi trường du lịch của tỉnh Quảng Bình.

4. Một số đề xuất giải pháp nhằm phát triển du lịch theo hướng bền vững ở Quảng Bình hiện nay

Trong chương trình hành động, để có thể khai thác hiệu quả các nguồn đầu tư, tỉnh Quảng Bình đã có chủ trương thành lập tổ công tác tư vấn chiến lược phát triển du lịch Quảng Bình, mời các chuyên gia hàng đầu và các nhà khoa học tham gia. Đồng thời rà soát các quy định về chính sách hỗ trợ cho doanh nghiệp kinh doanh du lịch trên địa bàn tỉnh, bổ sung các đối tượng, điều chỉnh các điều khoản hỗ trợ và ưu đãi phù hợp với điều kiện thực tế, chú trọng đến việc đẩy mạnh phát triển du lịch cộng đồng, các loại hình du lịch mới, các sản phẩm du lịch đặc trưng, đặc biệt là các dự án giải trí về đêm, xây dựng khu ẩm thực, siêu thị, trung tâm thương mại, khu vui chơi giải trí lớn, các tổ hợp du lịch nghỉ dưỡng, thể thao cao cấp, các cơ sở kinh doanh dịch vụ đạt chuẩn phục vụ khách du lịch [3].

Để khai thác và phát huy hiệu quả tài nguyên du lịch của tỉnh, tận dụng các cơ hội thuận lợi trong nước và quốc tế, du lịch Quảng Bình cần tập trung khắc phục những hạn chế, thực hiện đồng bộ các giải pháp nâng cao chất lượng, hiệu quả phát triển du lịch. Các cấp, các ngành tiếp tục triển khai thực hiện tốt các nghị quyết, chương trình hành động, kế hoạch về phát triển du lịch, đưa du lịch Quảng Bình phát triển theo hướng bền vững.

Thứ nhất, phát triển du lịch bền vững phải gắn liền với chiến lược phát triển kinh tế bền vững. Trong bối cảnh nền kinh tế hiện nay, khi phát triển các dự án du lịch, cần phải đánh giá tác động kinh tế, xác định rõ ưu tiên loại hình nào phát triển phù hợp, sẽ mang lại lợi ích cho cộng đồng dân cư địa phương và giảm thiểu các tác động tiêu cực tới đời sống của họ. Tăng

cường liên kết nhằm khuyến khích sự tham gia mạnh mẽ hơn của các cộng đồng dân cư vào hoạt động du lịch; giảm thiểu sự thiệt hại trong quá trình khai thác và sử dụng các nguồn lực; phát triển du lịch gắn chặt với mục tiêu vì người nghèo.

Thứ hai, đẩy mạnh hoạt động quảng bá, xúc tiến và liên kết du lịch. Cần tăng cường công tác quảng bá, xúc tiến, tạo ra các sản phẩm du lịch phù hợp với nhiều phân khúc thị trường du lịch. Lựa chọn, tham gia có chọn lọc vào các hoạt động, sự kiện du lịch. Đề xuất xây dựng những sản phẩm du lịch mới, tăng cường xây dựng những tour, tuyến du lịch liên vùng nhằm đa dạng hóa sản phẩm du lịch, phối kết hợp các hoạt động du lịch giữa các tỉnh trong vùng với các địa phương khác để du lịch thực sự trở thành một hoạt động thông suốt, có tính cạnh tranh cao hơn.

Thứ ba, phát triển du lịch bền vững phải gắn với phát triển nguồn lực con người. Nói đến nguồn nhân lực du lịch là nói đến chủ thể tham gia vào quá trình phát triển du lịch và kinh tế - xã hội. Nguồn nhân lực ấy không phải là chủ thể biệt lập riêng rẽ một cá nhân hay một tập thể, mà là chủ thể được tổ chức thành lực lượng thống nhất cả về tư tưởng và hành động. Nguồn lực này là tổng hợp những chủ thể trong từng lĩnh vực du lịch, nhưng không phải là tập hợp giản đơn số lượng các cá nhân hoặc tập thể mà là sự tổng hợp của chính thể nhân lực trong hành động, tạo thành một sức mạnh chung. Sức mạnh đó bắt nguồn trước hết là những phẩm chất văn hóa vốn có bên trong của mỗi chủ thể và được nhân lên gấp bội trong thực tiễn hoạt động du lịch.

Thứ tư, đầu tư cơ sở hạ tầng. Chất lượng sản phẩm du lịch phụ thuộc nhiều vào việc cơ sở hạ tầng có được đầu tư tốt hay không và thái độ phục vụ cũng như trình độ của nhân viên. Vì vậy, phải chú trọng đến việc đầu tư xây dựng cơ sở hạ tầng và đào tạo nguồn nhân lực du lịch trong đó tập trung đào tạo kỹ năng nghề và thực hành homestay. Huy động các nguồn lực, thu hút các nhà đầu tư có năng lực, kinh

nghiệm trong hoạt động du lịch, tập trung đầu tư, khai thác hợp lý tài nguyên du lịch của thành phố; xây dựng hệ thống cơ sở hạ tầng, cơ sở vật chất kỹ thuật phục vụ du lịch đồng bộ, chất lượng cao.

Thứ năm, chú trọng bảo vệ môi trường. Trong khai thác du lịch, các cơ quan quản lý phải luôn nhấn mạnh đến vấn đề bảo vệ môi trường và duy trì hệ sinh thái tự nhiên vốn có tại các điểm du lịch; Đặt vấn đề bảo vệ môi trường trở thành một trong những nhiệm vụ quan trọng trong quy hoạch các đề án, chiến lược phát triển du lịch của thành phố và các khu, điểm du lịch. Chúng ta cần đánh giá tác động môi trường trong quá trình hoạch định và thiết kế dự án du lịch. Đồng thời, sử dụng tài nguyên hợp lý và bền vững, giảm chất thải và tiêu thụ quá mức tài nguyên và năng lượng. Bên cạnh đó, cần quản lý đa dạng tự nhiên, sinh thái theo hướng bền vững; phục hồi những khu vực tài nguyên tự nhiên bị xâm hại và xác định rõ các loại hình du lịch gắn với môi trường để có hướng bảo vệ, bảo tồn nguyên vẹn các hệ sinh thái dễ bị phá hủy và các khu phòng hộ. Mặt khác, tăng cường đào tạo, nâng cao nhận thức cho mọi chủ thể về phát triển bền vững. Nâng cao năng lực về du lịch cho mọi chủ thể và cần phải tuân thủ những mô hình phát triển du lịch lành mạnh và hiệu quả

nhất. Để đạt được mục tiêu trên, cần phải thường xuyên tham vấn các chuyên gia môi trường và bảo tồn.

5. Kết luận

Sự phát triển của ngành du lịch ở Quảng Bình trong thời gian qua đã mang lại hiệu quả to lớn về mặt kinh tế - xã hội cho tỉnh. Để trở thành thương hiệu điểm đến du lịch hoàn hảo, Quảng Bình cần phải thực hiện một cách quyết liệt những giải pháp phát triển bền vững cả về kinh tế, xã hội, môi trường cùng với những ý tưởng sáng tạo và độc đáo hơn nhằm khẳng định vị thế du lịch của mình trên bản đồ du lịch Việt Nam và khu vực ở hiện tại cũng như trong tương lai. Trong đó, chú trọng công tác đầu tư cơ sở hạ tầng phục vụ phát triển du lịch, nâng cao ý thức bảo vệ môi trường tại các điểm du lịch, chiến lược phát triển du lịch bền vững phải gắn với chiến lược phát triển kinh tế bền vững và chiến lược phát triển nguồn nhân lực phục vụ phát triển du lịch. Đồng thời, phải nâng cao hiệu quả công tác tuyên truyền, quảng bá du lịch của tỉnh trên các phương tiện thông tin đại chúng trong nước và nước ngoài. Có thể thấy rằng, phát triển du lịch bền vững không chỉ là vấn đề riêng của tỉnh Quảng Bình mà nó luôn là vấn đề cấp bách đối với quá trình phát triển du lịch Việt Nam ■

Tài liệu tham khảo:

1. Thái An (2018), “*Du lịch Quảng Bình năm 2018 qua những con số*”, <http://thegioidisan.vn>.
2. Nội Hà (2018), “*Đào tạo nguồn nhân lực du lịch chất lượng cao*”, <https://www.baoquangbinh.vn>.
3. Nguyễn Thị Hương (2018), “*Quảng Bình đẩy mạnh phát triển du lịch*”, <http://www.tapchicongsan.org.vn>.
4. Ban Thường vụ Tỉnh ủy Quảng Bình (2016), *Kế hoạch thực hiện Chương trình hành động số 06-CTr/TU ngày 13/7/2016 của Ban Thường vụ Tỉnh ủy về phát triển du lịch, giai đoạn 2016-2020*, <https://www.quangbinh.gov.vn>.
5. Tỉnh ủy Quảng Bình (2011), *Báo cáo tổng thể Quy hoạch phát triển du lịch tỉnh Quảng Bình đến năm 2020 tầm nhìn đến năm 2025*, ngày 12/01/2011, <https://www.quangbinh.gov.vn>.
6. Lê Đức Thọ (2018), “*Vai trò của nguồn nhân lực đối với sự phát triển bền vững ở Quảng Bình hiện nay*”, Tạp chí Phát triển bền vững vùng, Quyển 8, số 1(3/2018), tr.73-79.
7. Lê Đức Thọ (2019), “*Phát triển nguồn nhân lực du lịch tại Quảng Bình – Thực trạng và giải pháp*”, Tạp chí Sinh hoạt lý luận, số 159.